

Il Cosovo avant la letga

Sa l'Europa segirar il futur?

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ **Paucs conflicts esters dals davos decenni han pertutgà la Svizra a moda uschè durabla sco quel dal Cosovo. Nus avain stuì dar asil a millis e millis umans ord quai che Karl May (1842–1912) numnava «Land der Skiptaren», umans cun in linguatg tuttafatg ester ed atgnas tradiziuns maschadadas cun in islam da derivanza tirca. L'economia als ha beneventads, mussond che lur immigraziun fascheva basegn; ma lur integraziun, e cunzunt quella da lur uffants, prentenda enclatg, atenziun e lunga vesida. Quels Cosovars da la diaspora sa tegnan natiralmain infurmads da quai che succede en lur patria, a paucas uras d'aviun davent da nus, ed ageschan savens tenor lez schabetgs. Perquai ans resguarda il svilup da quel toc Balcan cun strusch dus miliuns olmas. Ses destin dependa da la cuminanza internaziunala, la quala ha incumbensà il Danais Søren Jenssen-Petersen d'administrar il pajais ad interim. Ils proxims mais pudessan manar ina decisiun en quest regard. La revista da «Renovabis», «acziun da solidaritad dals catolics tudestgs cun la gliעד da l'Europa me-sauna ed orientala», ha gist deditgà ün es-sai bain fundà d'otg paginas a l'istorgia dal conflict da Cosovo*. Da l'autur, Denis Drobyshev, istoricher tudestg da derivanza russa, avess ins pudì temair ch'el mus-sia simpatia per la vart slava ortodoxa; quai n'è tuttina betg il cas, anzi, el rapporta manidlamain davart las grevas respun-sabladads serbas en chaussa.**

In pajais albanais

L'essai entschaiva cun in citat da l'antieriur dictatur naziunalist serb Slobodan Milosevic: «Il Cosovo è il center da l'istorgia, cultura e memorgia da Serbia (...). Perquai resta il Cosovo en Serbia» (p. 209). L'autur punctuescha: «1989 ha Milosevic fatg in discurs per il 600avel anniversari da la battaglia da Cosovo [«chomp da merlotschas», G. S.-C.], simbol da la fin da l'imperi serb. Il mitus naschì enturn lezza battaglia occupa fin oz in lieu central en la cultura serba da las regurdanzas. Sa fundond sin lez, svegliava Milosevic tar il Serbs il sentiment che la perdita da questa regiun chaschunas in privel e fascheva endament ch'ins duaja proteger 'la tgina dal pievel serb' sco gia avant 600 onns» (p. 212). Il dictatur basava pia sia popularitad sin l'anguscha dal pievel visavi in auter, sco Ian Paisley en l'Irlanda dal nord, Jean-Marie Le Pen en Frantscha u Vadim Tudor en Rumenia. Ma co statti cun la ditga da «la tgina dal pievel serb»? Ella constava avant la conquista tirca; dentant: «Sunter la fugida dals Serbs da la repres-siun tirca a la fin dal 17avel tschientaner han Albanais colonisà lez intschess (...). Ils Cosovars motiveschan lur pretensiuns cun il fatg ch'i fan ora la maioritad da la populaziun regiunala dapi tschientaners; i sa refereschan al dretg d'autodeterminaziun dals pievels (...). Igl ha adina disturbà ils nazionalists serbs ch'ìls Albanais furman la maioritad da la populaziun en la ,terra sontga' da Serbia. Sunter la recon-quista da Cosovo 1913 ha l'elita serba fatg tut il pussaivel per midar la cumposiziun etnica dal pajais, empruond per exempel d'assimilari ils Albanais e da stabilir Serbs; tut quai è stà adumbatten (...). Sunter la segunda guerra mundiala ha la situaziun dal Cosovo sa meglierada. Tenor la constituziun da Tito 1974 restava la regiun aifer la Serbia, ma cun in status d'autonomia (...). Ins ha per gronda part albanisà las structures politicas e la polizia ed amplifitgà svelt la rait da scolars e l'Universitad da Prishtinë» (pp. 210–211).

In stadi fantom e nunviolent

Il dictatur disfidava dal naziunalissem serb. Sunter sia mort 1980 han ils onns otganta manà ina vieuta fatala. Igl è paradoxal che gist la liberalisaziun parziala ha lubì a lez naziunalissem da sa sviluppar

L'ONU administrescha il Cosovo dapi 1999, che vala anc adina sco part da Serbia, tenor il patg da Helsinki. Era la Svizra gida a procurar per urden e segirtad en il Cosovo. KEYSTONE

plainamain a donn e cust dals Cosovars. «Gia avant la segunda guerra mundiala aveva l'elita spiertala serba derasà l'idea da stgatschar ils Albanais da Cosovo. 1986 ha il memorandum da l'Academia serba da ciencias ed arts express il spiert antialbanais da l'intelligenza. L'academia mantegnava che la Jugoslavia dischavantagia ils Serbs. Ins relevava cunzunt che la minoritad serba da Cosovo, en sia situaziun miserabla, possia strusch duvrar ses linguatg e sia scrittira e s'organisar culturalmain (...). Il memorandum mantegnava che l'emigraziun serba davent da Cosovo derivava dal genocidi chaschunà da l'albanisaziun da la regiun e dal diever d'armas biologicas (sic); cun questa expressiun manegiav'ins la fritgaivladad da las Albanais (...). Sunter han ils manaders da Serbia surpiglià las ideas da l'Academia serba. Milosevic ha chapì ch'il problem da Cosovo al pussibilitava da rinforzar sia pussanza (...). El ha abolì l'autonomia da la regiun, la sfurzond si l'administraziun serba. Quai excludeva bunamain 90% da la populaziun da mintga cogestiun en la politica, l'industria, l'economia e la cultura. Ins ha relaschà en massa magistraglia albanaisa, professers, medis e manaders albanais, serbisà la vita publica e serrà las scolars albanaisas, l'Universitad da Prishtinë e l'Academia da ciencias da Cosovo (...). Ils Albanais han replitgà creond in stadi fantom. Cun il referendum da 1991 han 95% dals Albanais vuschà per in Cosovo suveran. 1992 hani organisà eleziuns presidenzialas e parlamentaras. Ils Cosovars han bajegià in agen sistem d'educaziun, da sanadad e da taglias, finanzia da lur duns e da la diaspora a l'exteriur. L'emprim hani resguardà sco tacticamain scorta la politica da nunviolenza da president Ibrahim Rugova. Dentant ha'l strusch promovì il svilup da Cosovo (...). Ils Albanais spetgavan che la cunvegna da Dayton tractia il status dal pajais ensemen cun quel da Bosnia-Ercegovina, renconuschend il Cosovo sco stadi independent. Ma i èn vegnids trumpads. Sut il squitsch da Milosevic ha la cunvegna menziunà il Cosovo be daspera; la cuminanza internaziunala n'ha betg ristgà da pretender dapli» (pp. 212–213). Dayton ha manà ina schliaziun ad interim per la Bosnia-Ercegovina, ma ils Cosovars èn restads cun ils mauns vids.

La guerra da 1999

«Lezza mancanza da perspectivas tar ils politichers mundials ha gi consequenzas catastrofalas. Il resultat da las tractativas han ins interpretà sco ina clera disfatta da Rugova (...). Quai ha dà arguments per radicalisar l'Armada da liberaziun da Cosovo (UÇK), organisaziun paramilitara che cumbatteva per l'independenza (...) tras charplinas cun la minoritad serba ed attatgas encunter polizists serbs. 1997 han entschavì cumbats encunter forzas da segirtad serbas. La violenza ha s'augmentada. Quai era gist endretg per Milosevic; el

basegnava ina campagna da mobilisaziun per surviver en Serbia sunter la cunvegna da Dayton. Sia politica davart il Cosovo n'ha'l betg subordinà als interess da la minoritad serba da là, mabain a ses agens (...). Ils mezs da massa fidaivels a la regenza preschentavan ils Serbs ortodoxs sco unfrendas dals Albanais che veglian als obligar da bandunar la regiun, tras expulsions violentas, mazzaments, rubarias e spogliaziuns, per cuntanscher in Cosovo etnicamain pur (...). Igl è reussi da cugliunar la populaziun da Serbia; tenor ina retschertga da 1997 giavischavan 41,8% da las persunas dumandadas l'expulsiun u la translocaziun dals Albanais (...). En mars 1998 ha la guerra da Cosovo entschavì cun in'offensiva militara serba cunter l'UÇK. Tenor las declaraziuns uffizialas lev'ins cumbatter lezza organisaziun terrorista. Quai po constar, ma la violenza serba tutgava era la populaziun civila albanaisa. La cuminanza internaziunala ha pruva da metter ad ir in process da pacificaziun. La resoluziun 1199 da l'ONU ha condemnà la violenza da l'armada serba» (pp. 213–214). Dentant ha Milosevic refusà da chalar. «Ils 24 da mars 1999 ha l'Organisaziun dal patg da l'Atlantic nord (Opan) entschavì sias attatgas ord l'aria. Questa intervenziun ha chaschunà ina cuntraversa davart sia legitimitad areguard il dretg internaziunal. Ma quant lunsch fiss Milosevic i uschiglio? Las expulsions massivas d'Albanais, ils mazzaments, la violenza sexuala, la destrucziun da proprietads e da bains culturals albanais tras truppas serbas, tut quai è schabegià a moda starmentus.a Be l'intervenziun da l'Opan ha pudì impedir da realisar la 'purificaziun etnica' a moda irreversibla. Giustifitgescha quai l'acziun da l'Opan ordaifer l'intschess da questa e senza mandat da l'ONU? Ins na sa en mintga cas betg contestar che lezza intervenziun fascheva nair basegn, perquai che Beograd e Prishtinë na savevan betg sa cunvegner (...). La guerra è vegnida a fin cun l'approvaziun da la resoluziun 1244 tras l'ONU, ils 10 da zercladur 1999» (pp. 214–215).

L'administraziun da l'ONU

L'ONU administrescha il Cosovo dapi 1999. Quest vala anc adina sco part da

Serbia, tenor il patg da Helsinki 1975 che scumonda da midar arbitrariamain cunfins tranter stadis. Ma vairamain ha la Serbia fitg pauca influenza sin l'activitad da l'ONU en Cosovo. Questa ha institui «ministeris, ina polizia, in apparat da segirtad ed autoritads economicas. 2003 han lezzas instituziuns novas survegni ina part da las cumpetenzas legislativas ed executivas. Quai resguardan ils Cosovars sco ina restricziun da la suveranità ch'i postuleschan. Ma il motto da la cuminanza internaziunala tuna: 'Las normas avant il status'. L'emprim vul ins realisar instituziuns statalas effizientas, in stadi da dretg, la libertad da moviment, il return dals fugitivs, premissas economicas ed il dialog cun Beograd. Pir cur che quests criteris èn ademplids, pon ins metter ad ir tractativas seriusas davart il status. Quitads fan las relaziuns areguard la segirtad. Igl è anc adina privlus da sa mover libramain en Cosovo (...). La minoritad naziunala serba ed autras, sco quella dals zagrenders (...) èn expostas al naziunalissem etnic ed a la repressiun dals Albanais» (p. 215). Senza savair nua ch'il svilup duaja ir, vegni adina pli grev d'administrar il Cosovo. Il Cosovars resentan la controlla da l'ONU sco in'occupaziun estra.

Schliaziun a lunga vista

En settember duessan entschaiver tractativas en chaussa: «La cumissiun internaziunala per il Balcan propona ina schliaziun per etappas. Sunter ina fasa da separaziun da Serbia (...) suandass in status da suveranità restrenschiada, nua che l'Uniu europeana (UE) surpigliass la respun-sabladad per il Cosovo. En la terza fasa da suveranità guidata, dess el metter ad ir tractativas d'adesiun cun l'UE. En la quarta surpigliass el tuts dretgs e duais d'in stadi da l'UE» (p. 216). Quai conferma las declaraziuns da cuss. fed. Micheline Calmy-Rey en chaussa. Ma in tal plan pon ins realisar pir a lunga vista. Il Cosovo n'ha nagin access a la mar ed è circumdà da quatter stadis. Dus, l'Albania ed il Montenegro, al separan dal Mar adriatic. Dus, la Macedonia e Serbia, al separan da stadis da l'UE, la Grezia e l'Ungaria. Almain in dals stadis limitrofs da Cosovo duessan pia aderir a l'UE per pussibilitar in'adesiun efficienta da quest pajais. Il pli pitschen, pia il pli simpel, fiss il Montenegro (passa 600 000 olmas) che vul organisar proximamain ina votaziun populara davart l'independenza. Ma ussa ston ins persvader ils manaders da Beograd e Prishtinë da sa rimnar enturn ina maisa. Il cancer da president Rugova vegn anc a cumplitgar la situaziun. Co va quai vinavant?

* Denis Drobyshev, «Wem gehört Kosovo?» Die Geschichte eines Konflikts. En: «Ost-West. Europäische Perspektiven», nr. 2005/3, pp. 208–216. Adressa: Matthias-Grünwald-Verlag, Max-Hufschmidt-Straße 4a, D-53130 Magonza. Fax 0049 6131 9286 26. Posta electronica: mail@gruenewaldverlag.de